

„...E KÖZSÉG MINDEN LAKÓJA TISZTELETBEN RÉSZESÍT...”

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: Németh Gábor

A 19-20. század fordulóján egyik legfontosabb nemzeti ünnepünkön, március 15-én Rákospalota község képviselőtestülete több ünnepi díszközgyűlésen is fejet hajtott az 1848-49-es forradalom és szabadságharc emléke előtt. Ezeket gyűjtöttük ki, s mintegy forrásdokumentum-csokrot át is nyújtjuk olvasóinknak.

1898-ban, a forradalom és szabadságharc 50. évfordulóján hívott össze a képviselőtestület első ízben ünnepi közgyűlést. Ezen első alkalommal Veszelyovszky Béla jegyző emlékezett a dicső eseményekre. Tette ezt úgy, hogy a testületi jegyzőkönyv is rögzítette: tíz egykori forradalmár, honvéd is jelen volt.¹ A különleges évfordulóra különleges emlékezés és ünneplés dukált, amely méltó hagyományteremtő alkalomnak is látszott, azonban az elkövetkező tíz évben nem lelmi nyomát a képviselőtestület illetlen megemlékezésének.

A forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulóján, 1908-ban ismét díszközgyűlést tartottak március 15-én, amelyet aztán több városi ünnepelés is követett. Ezekben az alkalmakon a képviselőtestület és persze Rákospalota egy-egy nagytekinélyű tagja emlékezett az elődökre. 1908-tól minden évben visszatérő, ismétlődő március 15-i ünnepség alkalmából és tiszteletére összehívott képviselői díszközgyűlés, s az ezen elhangzó emlékező beszéd. Az utókor szerencséjére ezeket a jegyzőkönyv részévé tették, így ma is olvashatóak. Az első világháború küszöbén és ideje alatt a március 15-i ünnepségek már más „forgatókönyvvel” készültek, az ünnepi beszédek vagy elmaradtak, vagy csak nem rögzítették írásban ezeket. Mindenesetre 1908-1912 között öt palotai tekintély

mondott beszédet, de dr. Schwartz Gusztáv katolikus plébános 1911-ben elmondott emlékezését írásban nem rögzítették, így az 50. évfordulóval kezdődő ünnepi beszédek majdnem teljes anyagát adjuk most át a kései, de a szent nemzeti ünnepünkkel átítatódott utódok számára.

Veszelyovszky Béla jegyző²

1898. március 15.

„Mélyen tisztelt díszgyűlés! Ha voltak valaha általános népszerűségű ünnepi a magyarnak, amelyek külső nyilvánulásaikban oly magasztosak, oly feledhetetlenek, s belső tartalmukban oly nemzeti érdekűek voltak, úgy az 1848. március 15-én lefolyt örömnem az első helyet foglalja el azok között. Nemzetünk örömnempe volt e nap, szabadságunk születésének ünnepe, az a legmagasztosabb ünnep, amidőn öntudatra ébredt a magyar nép. Ennek a nagy jelentésű napnak félszázados évfordulóját ünnepli ma az egész nemzet, szabad hazánk minden szabad fia el van telve a nagy múlt iránti kegyelet magasztos érzetével, megelevenednek képzeletünkben a nagy idők hősei, alakot nyernek a történelem alakjai s szívünkben a hála, az igaz elismerés babérszörűjével díszítetten vonulnak el lelki szemünk előtt a 48-as események.

1 Ebben az évben még biztosan élt néhány egykori honvéd Rákospalotán, a díszközgyűlésen jelen lévőket fel is s sorolták a jegyzőkönyvbe, így azt mi is közre adhatjuk: Rantzky József; Tóth István; Tóth Pál; Selem József; Skotnyár Ferenc; Valentin János; V. Varga András; Varró János; Verbanics István; Zsoldos János. Bővebben akár a palotai nemzetőrökről, akár a palotai 48-as kultuszról: Ádám Ferenc: 48 emlékezete Rákospalotán. Bp., 2002.

2 Dr. Veszelyovszky Béla Rákospalota nagyközség jegyzője volt. Nevéhez kötik Pestújhely kialakulását, mert ő kereste meg egykori iskolatársát, Bezsilia Nándort, hogy a honvédség által kisajátítani akart területen segítse a terület parcellázását és eladását, így remélve a község számára bevételt.

Látjuk a határtalan lelkesedésben tomboló márciusi ifjúságot, látjuk koszorús költőnket, Jókai Mórt felolvasni a 12 pontból álló kiáltványt, s halljuk a lelkesült szavakat, melyekkel beszédét végzi: „És ezen jogokat követelni tartozik a nemzet, bízva önjerejében és az igaz ügy Istenében!” A szabadságszomjas ifjúság erőszakkal keríti hatalmába a sajtót s rövid percek múlva a nép már örömkönnnyekkel áztatja a sajtó első szabad termékét.

Halljuk Petőfi Sándornak, a nép lantosának ércszavát, midőn ezernyi torok által kísérve hangzik esküje: „A magyarok Istenére esküszünk, Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!”

Mélyen tisztelt díszgyűlés!

Amíg mi csak képzeletünk szárnyain vagyunk képesek visszaszállani a nagy múlt eszményeihez, vannak községünknek lakói, akiknek nincs szükségük fantáziára, nekik elég az emlékezet. Itt üdvözölhetjük szabadságunk félszázados örömnepén községünk hőseit, őszbe borult bíránkkal élükön – a 48-as honvédeket.

Üdvözlünk tehát titeket a nagy nemzeti múlt élő tanúit, üdvözlünk szívünk egész melegével, honfiúi érzelmünk teljességével. Hiszen ti tanúi voltatok a szabadság születésének, tanúi voltatok a 48-as események lefolyásának, s most tanúi vagytok a magyar hazaszeretetnek. A ti kebletek nyitva állott a csaták golyózáporának, a ti hazaszeretetek védte meg a haza régi nagyságát, vívta ki mindnyájunk szabadságát. Ti vagytok az utókor példányképei, akikre köszönő szeretettel tekint a nemzet.

Szabadságharcunk dicső honvédei legnagyobb részben névtelen sírban porlanak, ti pedig ismeretlenül éltek, de legyetek meggyőződve, hogy e község minden lakója tiszteletben részesít, s

neveitek a lakosság szívébe lesz zárva örökké. Fogadjátok tehát szívünk mélyébe érzett hálánk és elismerésünk kifejezését.

Mi pedig, mélyen tisztelt közgyűlés, kik szabadságunk ötven éves évfordulójának megünneplésére gyűltünk egybe, adjunk kifejezést szívünk mélyébe érzett honfiúi lelkesedésünknek s édes hazánk iránti szeretetünknek annak egyhangú elfogadásával, amely a jelen díszgyűlés jegyzőkönyvében foglaltatik, s amelyet szíves engedelmmel bátor leszek felolvasni.”

Wágner Manó³

1908. március 15.

„Igen tisztelt Uraim! Ezer éve annak, hogy őseink elfoglalták e földet, hogy maguknak és utódjaiknak hazát szerezzenek. De ha visszatekintünk a múltba, látjuk, hogy nem mindig a magyar volt az országnak birtokosa. Magyarország története vérrel van írva s földje vérrel van áztatva. Történetünk minden lapja Szentírás, melyet minden magyar szívébe vésett. Magyarország az a föld, hol két ellentét összecsapott. Összecsapott e földön Ázsia, a népek bölcsője Európával, a civilizáció iskolájával. Ezen vészes harcok, háborúk folyamán száz és száz nép és törzs veszett ki, elpusztult, csak a magyar maradt meg. Mi az oka annak, hogy a magyar meg tudta őrizni önállóságát, meg tudta tartani hazáját? Aki ismeri a történelmet, az tudja, hogy a magyar szabadságszerető nép volt, mely meg tudta védeni jogait és legrágább kincsét, szabadságát. Török, tatár, német össze akart törni bennünket, rabigába akarták hajtani az országot, de a magyar mindig hősiiesen síkra szállt szabadságának védelmére. Őseink folytonos sza-

3 Wágner Manó 1858. március 13-án született Liebenthalban (Szilézia) 1872-ben költözött a családjá Pest-Budára. 1889-ben feleségül vette negyedi Szabó Alajos leányát, Gizella Arankát. Negyedi Szabó Rákospalotán magánpolgári iskolát alapított és vezetett, aminek Wágner lett később az igazgatója. Ezt az intézményt Wágner tovább fejlesztette, bővítette (1892-től már gimnázium, 1906-tól állami érettségi bizonyítványt is kiadhatott). Több egyházi és civil szervezet vezetője, tagja volt. Már életében díszpolgárrá választották Rákospalotán. 1929-ben halt meg.

badságharcot folytattak. Bocskai, Bethlen Gábor, Rákóczi György, II. Rákóczi Ferenc – mindannyian a magyar alkotmányért ragadtak fegyvert, hogy ezredéves jogainkat, szabadságunkat megvédelmezzék. A francia forradalom elnyomatása után a magyar nemzetre is az elnyomatás korszaka következett. Az elnyomatás e szomorú napjaiban volt egy töredék, élén gr. Széchenyi Istvánnal, mely megmutatta a kivezető utat a nagy nemzeti szerencsétlenségből. Széchenyi István grófnak az volt az elve, s az volt a jelszava, hogy „*Magyarország nem volt, hanem lesz!*” Ő volt a legnagyobb magyar, nemcsak a hazaszeretetben, hanem a hazáért való munkálkodásban is. Ő volt az, ki hidegen számító mérsékletével bölcsen vezette az ország ügyeit, s nevéhez számos vívmány fűződik. Az 1836-i országgyűlés már kimondotta, hogy a jobbágy megválthatja magát és ily módon felszabadulhat. Az 1844-i országgyűlés államnyelvül, törvénykezési és oktatási nyelvül a magyart teszi meg. Az 1847-48-i országgyűlésen, Pozsonyban megjelent a király, és magyar nyelven nyitotta meg azt. Ezen országgyűlésen számos törvényt akartak hozni. Két párt állott egymással szemben. A szabadelvű és a konzervatív. De közben 1848-ban kitört a francia forradalom, mely továbbterjed Berlinbe, majd Bécsbe és megbuktatja Metternichet, a mindenható kancellárt. A forradalom híre hozzánk március 14-én jutott el, és nevezetes átalakulásnak, változtatásnak vált előidézőjévé. Az ifjúság reformokat követelt, de ezek megvalósítását az egyik párt hátráltatta és mindent elkövetett, hogy az országgyűlés feloszlattassék. 1848. március 15-én Petőfi, Jókai, Irinyi, Vasvári és mások 12 pontban megszövegezték a nemzet követelményeit, s mint a szabad sajtó első terméke a „*Talpra magyar!*” látott napvilágot. Az egyenlő-

ség, testvériség és szabadság jegyében fogant eme mozgalom hatása alatt számos törvényt hozott a pozsonyi országgyűlés, többek közt a törvény előtti egyenjogúságról s a cenzúra eltörléséről. Ledőltek a válaszfalak nemes és nem nemes, szegény és gazdag közt, és nem nyirbálták már meg többé a gondolatot.

De mit tapasztalunk? Akik erről ma beszélnek, sajnos másként értelmezik a történelmet. Ha felkelnének sírjaikból a márciusi nagy napok dicső megteremtői, bámulva néznének körül. Ki a testvér ma? Aki velem tart! Akár szocialista, akár nemes, mindegyik csak a maga körében érzi jól magát és nem törődik sem másokkal, sem a hazával.

Egyenlőség? Hogy értelmezik ezt ma? Hogy mindenki egyenlő vagyonnal bírjon, tekintet nélkül egyesek tehetségére és munkájára. Ilyen egyenlőségből nem kérünk!

Szabadság? Ma az a szabadság, ha törvény és szabály nélkül, vadul és zabolátlanul azt tehetjük, amit akarunk, törhetünk, zúzhatunk, mint a legutóbbi utcai tüntetéseken Pesten történt. Ilyen szabadság nem kell nekünk. Nem ezt az egyenlőséget, szabadságot akarták reánk hagyni dicső nagyjaink. Helyre kell állítani az eszmék, a jogok egyensúlyát. De ne csak dikciózzunk, hanem dolgozzunk is a hazáért. Csak így lesz a haza nagygyá, népe boldoggá, ha igazi testvéries egyetértéssel vállvetve dolgozunk hazánk felvirágoztatásán, s ha szabadságunkért harcba szállunk, nem szuronyok ellen, hanem belső ellenségeink ellen, mert ezek a legveszedelmesebbek. Nem agyonverni, hanem megnyerni kell őket.

A Mindenható engedje, hogy a magyar megérje azt, hogy igazán független, szabad és boldog legyen!”

Duschinszky Mihály⁴

1909. március 15.

„Mélyen tisztelt közgyűlés! Tisztelt ünneplő közönség! Egy nemzet életében vannak nagyjelentőségű napok, melyeknek lelkesítő tartalma magával ragadja az érzelmet, s az ember lelkét a lelkesedés szárnyain a magasba, az ég felé emeli.

És röptében megnyílnak a lélek távolba látó szemei, eloszlik előtte a köd, mely a jövőt borítja, szétfoszlik a fátyol, mely a múltat takarja, s mintegy mennyei szózat szólásra, az érzelmek árjának megszólaltatására buzdít, de ha szólásra nyílik ajkunk, fájdalmasan érezzük a nyelv gyarlóságát, érezzük, hogy nyelvünk nem képes érzelmeink magaslatára emelkedni, nem képes gondolatokat gyors röptükben követni. Ily lelkesítő, a nemes indulatok tömegét lelkünkben felkeltő nap a magyar nemzet életében március 15-én a szabadság kikeletének, 1848. március 15-ének évfordulója. És ma felém hangzik községünk érdemes előjáróságának biztató szava, gyenge erőmre bízom a feladatot, hogy ezen hazafias érzületben egybegyűlt ünnepi gyülekezet előtt szólaltassam meg azon érzelmeket, ama dicsőséget és lelkesedést, melyet nagy idők emlékének ellenállhatatlan varázsa szül és támaszt. Azonban midőn a megtisztelő felszólításnak engedve szólásra nyitom ajkamat, érzem erőm fogyatékoságát, nyelvem gyengeségét azon idők egész jelentőségének felölelésére, melyről nemzetünk ihletett költője mondja:

*Ez volt a kor csodáknak éve
Félistenek láttattak élve.*

De az én lelkem előtt eltűnik ma fátyol, mely a múltat takarja, s a dicső kor hőseinek, lánglelkű költőink szavain elmerengve látom, nemcsak a

márciusi nagy napok eseményeit, hanem azon erőt is, mely történelmünk ama páratlan jelenét előidézte. Lelki szemem előtt eloszlik a jövő sűrű köde, látom, mint hat a nagy idők emléke nemzetünk fejlődésére, mint törekszik majd azon dicső cél felé, melyet nagy nemzeti költőnk így tűzött ki:

*Nemes, nagy és dicső
Hatalma üdve és neve
Az éggel mérkőző.⁵*

Amit a lelkem a múltba visszatekintve március 15-ről lát, amit ezen nagy emlékezés hatásáról jövőnkre remél, azt óhajtom itt elmondani.

Tisztelt ünnepi közgyűlés! A költő ezen álmát megvalósultnak látom a múltban 1848. március 15-én.

Nemes volt akkor a magyar nép. Mert képzelhető-e egy nemzetről nagyobb alkotás, mint ama márciusi 12 pont, mely szeretettel gondolkodik mindenkiről, aki e haza földjén él, szabadságot adni az elnyomottak, jogot adni a jogtalannak?!

S lehet-e a nemzet nagyobb, mint akkor, midőn fegyvertelenül a fegyver hatalmával szemben ellenállhatatlan erővel életbe léptette ezen nemes alkotásait, s elszánt határozottsággal eltiporta a szabadság útját álló akadályokat.

Ez akkor halhatatlan dicsőséget szerzett nemzetünknek, mely megnyilatkozott az egész világ rokonszenvében, azon érzelmekben, melyeket a magyar név említése felkeltett mindenütt, ahol jogok méltatást találtak, melyeknek szép kifejezése egy nagy német költő ezen szava: *Ha a magyar nevet említtem, a világot is szűknek érzem.*⁶ A nemzeti szabadságnak évszázadok keserves küzdelmei és szenvedései árán elülttetett fájának, gyönyörű virágfakadásának nevezhetők,

4 Duschinszky Mihály (1871-1939) a rákospalotai zsidó hitközség első rabbija volt. A képviselő-testület tagja, jeles teológiai író és kiváló egyházi szónok volt.

5 Vörösmarty Mihály: Honszeretet

6 Nem tudni, kinek a fordítása e sor. Duschinszky Heinrich Heine: 1849 októberében című verséből vette a részletet. Fordítása Kálnoky László, Faludy György, Eörsi István alapján ez: "Ha a nevedet hallom, magyar, / szűk lesz a német zeke rajtam..." Korabeli fordítást, amely alapján a rabbi idézhette, nem találtam.

a nagy események fejtegetése azóta sok nagy elmét foglalkoztatott, de elcsodálkozunk azon, hogy ezen a téren mily nézeteltérések keletkeztek – eltekintve a hősoktól, kiknek érdemei tagadhatatlanok – a felekezetek képviselői híveik magatartásainak – az urak, birtokosok áldozatkészségének – az írók, a költők lelkesítő verseinek, a politikusok, a nagy vezérek tehetségének – a munkásosztály szónokai a nagy tömeg lelkesedésének nyújtják oda az érdem babérkoszorúját. Én azonban éppen abban látom az erőt – mely ama időt a kor csodáknak évévé tette, hogy mindenek, a nemzet minden rétege és osztálya joggal magának követelheti a dicsőség érdemét. A nemzetet az tette naggyá és dicsővé, hogy főúr és jobbágy, keresztény és zsidó, tót, német és magyar, agg és ifjú, nő és férfi egyaránt egy nagy közös érzésben találkozott – a haza és a szabadság szeretetében. Mindannyian megértették, hogy:

*„Nemcsak a dicsőké a haza, munkás, pór, szegény
Bár észrevétlen dolgozik a haza derületén”*

és hogy a magyar nép, melynek pártoskodás volt ősi hibája, egy hatalmas, oszthatatlan egésszé tudott tömörülni, egységes és egyetértő lett nemes alkotásban, ez tette, hogy a nemzet az egységes egy Isten képe lett. Ez hozta Magyarhonnunk 1848. március 15-ét.

Tisztelt ünnepi közgyűlés! A nemzet egysége és egyetértése lehet csak és lesz is azon erő, mely hazánk jövőjét biztosítja. Tavaszi virágfakadás volt az 1848. év lelkesedése. De az örök tél honából jött éjjeli sötét fagy elpusztította a nemes, reményteljes hajtásokat. Hideg tél nehezedett hazánkra, elnémítva a tavaszi csodákat zengő dallamokat – csak nagysokára, két évtized múlva oszlathatta szét a szabadság napja a zsarnok

kényuralom sűrű ködét, de mégis kitavaszkodott, nehezen bár és lassan, de mégis kifakadtak a nemes fa hajtásai. Helyre állt a szabadság védvára, az ősi alkotmány, azonban a dicsőség azon foka, melyen nemzetünk 1848-ban állott, azóta még elérhető nem volt. Mert nem állott helyre a nemzet akkori egysége. Mert a magyar nép csak akkor tud tömörülni, mikor gyilkos fegyverrel kellett jogait védenie, nem pedig oly időben, mikor a fegyverből sarlót és ekét kovácsolni kell, hogy minden polgár munkája után élhessen, pedig: nem csak veszélyben légy serény, a béke vézesebb, s amit vág álmos népeken. Gyógyíthatatlan a seb.

Sajnos különféle pártokra oszlik a nemzet, melyek azonban nem a haza fiainak közös érdekét, hanem a többiek rovására egyes osztályok, nemzetiségek vagy felekezetek túlhatalmáért szállnak síkra. Ez gátolja hazánk fejlődését, s a régi dicsőség érvényesülését. De éppen ezért fontos minden honfinak március 15-ének ünneplése. Ezen nap arra int, hogy jövőnket is azon erőre bízzuk, amely hazánknak annyi dicsőséget szerzett, arra int, hogy egyek leszünk a munkában is, mely hazánk jólétét azáltal emeli, hogy minden munkás kéznek ittmaradását és megélhetését megkönnyíti. Hallgassunk a dicső nap intésére. A haza jóléte és boldogsága – ez legyen azon erős szilárd kapocs, mely az ország különféle osztályait egyesíti, hogy az egész nemzet egy test, egy lélek legyen.

A haza egy nagy szakadatlan tenger végtelen tükréhez hasonló részét kell, hogy képezze, egy családot, melyben lehet agg és ifjú, nagy és kicsiny, gazdag és szegény, de mégis csak egy családot, egy atyával fenn az egekben, egy szülőházzal, itt, szép földünkön. Így szolgáljuk

mindnyájan édes hazánkat, hogy fejünk érte gondolkozzék, szívünk érte dobogjon, kezünk érte dolgozzék, és ha kell, vérünk érte folyjon is. Így látom én március 15-én édes hazánk jövőjét, s ha most a nagy idők dicső hőisének, Kossuth apánknak községünket díszítő emlékéhez zárandokolunk, töltsse el ezen óhaj mindnyájunk kebelét – fakassza ajkunkra az imaszerű fohászkodást: Éljen a haza!”

Benkő István⁸

1910. március 15.

„Mélyen tisztelt közgyűlés, ünneplő közönség! A múlt idők emléke elevenedik meg lelkünkben, visszaszállunk az emlékezet szárnyain a 62 év előtti időbe, vissza az 1848. március 15-ére. Lelkünk elmereng a múlton, szépnek, dicsőnek látjuk azt az időt, nagyoknak, lelkesülteknek az abban élt és működött egyéneket. Az az eszme, mely akkor, mintegy a levegőben volt, s a lelkeket mozgásba hozta, a mi lelkünket is felvillanyozza, áhítatra, csodálatra, kegyeletre, elhatározásra, lelkesültségre ösztönöz, és ezen érzelmeinknek ünneplésünkkel adunk kifejezést.

Igen, ünnepeljük a márciusi eszméknek, s mindenek felett a szabadságnak diadalát.

Szabadság! Kell-e ezt hosszan fejtegetni, hogy mi a szabadság? Nem az erkölcsi szabadságról szólok, mely a bűnnek legyőzésében áll, hanem a nemzeti, polgári szabadságról. A költő azt mondja róla: „szabadság, te szép égi lény!”⁹ A szabadság a nemzetnek erős fundamentuma, melyen hatalma nyugszik; kiapadhatatlan forrás, melyből szellemi, mint anyagi ereje és haladása táplálkozik. A szabadság minden korlátozás nélküli gyakorlása azon

jogoknak, melyekkel Isten felruházta az embert, vagy melyeket neki az ész és a természet kijelölt; egy nemzetre nézve, pedig önrendelkezés a függetlenség, melynél fogva nincs korlátozva erőinek kifejtésében, jogainak gyakorlásában, haladásának munkálásában. A szabadság egyike azon tulajdonoknak, melyek az embert a teremtett szabadság, a lények fölé emelik, mely önérzetet, méltóságot ad; nemzeti szabadság pedig az a jog, mely feltétele a nemzeti létnek, mely nélkül valódi állami és nemzeti lét nincs, nem lehet. Miként az egyesnek, úgy a nemzetnek is legértékesebb kincse a szabadság, drágább az aranytól, jobb a gazdagságnál – maga az élet!

A szabadság eszméje örök, mert az ember szabadnak teremtett, ott él az minden ember lelkében, ott van az a nemzetek szíve dobbanásában, ott él és áll az a magyar nemzet szívében is mindig, mióta e szép hazát birtokába vette. De fájdalom, volt idő, és pedig hosszú idő, mikor ki akarták azt irtani lelkéből, mikor az megdermedve, elnyomva, csaknem kihaltak, megsemmisültnak látszott.

Igen, tisztelt közgyűlés, a magyar nemzet hosszú három századon keresztül csak lelke mélyén rejtegette, de nem élvezte a szabadságot és annak áldását, sem testi, sem szellemi értelemben. Egy idegen hatalom nehezedett rá, mely elnyomni, megsemmisíteni igyekezett minden anyagi és szellemi haladását, állami létét, mely bilincset vert még a gondolat szabadságra is. Ám a tűrhetetlen viszonyok miatt a szabadság eszméje mégis többször kitörött a nemzet lelkéből, fegyvert ragadott és visszazerezte elkobzott jogait. Ott vannak a Bocskai, Bethlen, Rákóczi szabadságharcai, melyek nemcsak a lelkiismeret, hanem a nemzeti szabadságért is vívattak. És ott van később

⁸ Református lelképásztor. 1854-ben született Papolcon (Háromszék vm.). 1874-től a budapesti theologiai tanult, amelynek elvégzése után Skóciában, majd Svájcban tanult. 1884-ben Budapesten segédlelkész lett, majd még ebben az évben Rákospalotára hívták szolgálni. A képviselő-testület tagja volt. 1920-ban hunyt el.

⁹ Bajza József: Apotheosis

a Thököly és II. Rákóczi Ferenc szabadságharca, kiknek dicső küzdelmei után végül is kicsavartatott kezünkből a nemzet szabadságáért küzdő fegyver és a bujdosók lába nyomát hóval fődte be a szél.

De nem időzöm hosszasan a nemzeti elkese- redéssel teljes, bár dicső és daliás idők festésével. Nem, mert a kuruc király szabadságharca után még szomorúbb idők következtek. Jött a hanyatlás, a csüggedés, a gyávaság, a szolgálai megalázkodás. A nemzet elvesztette önbizalmát, tétlenné lett, nemzeti nyelvét, ruházatát idegennel cserélte fel, ős eredeti tulajdonságait levetette, erkölcse, önér- zete megváltozott, halálos dermedésbe merült. Pénzét, vagyonát elhordta az osztrák, tehát sze- gényné lett, tudományos, szellemi téren sem fejlődhetett, akadálya volt ennek az idegen nyelv. Béklyóba vetetett a szólásszabadság és minden nemzeti öntudatra ébresztést célzó mozgalom. Börtön vagy halál hallgattatta el, akik a nemzetért kívántak munkálkodni. És más bajok is voltak. A mintegy 600 ezer főből álló nemzetségnek volt a kezében minden jog és kiváltság, míg a milliók- ból álló nép semmi joggal nem bírt, annak csak kötelessége volt, mint jobbágy végezte a robotot, adta a katonát és fizette az adót, teljesen a földes úr kényének volt kiszolgáltatva. Ilyenek voltak a 48 előtti állapotok.

Bizony szomorú és minden tekintetben gyá- szos idők voltak azok.

Ám a télre tavasz, a sötétségre világosság, a halálos zsibbadságra új élet következett. A sza- badság eszméje nem halt meg, csak szunnyadt a lelkek mélyén, csak alkalmas időre várt, hogy nyilvánuljon. És mikor az eszme a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméje Franciaorszá- gból kiindulva végigjárta Európát, meghallotta azt

a mi nemzetünk is, a szabadság eszméje végigzú- gott a hazán, s felébreszté az elzsibbadt nemzetet, életet, ellenséget öntött tagjaiba. Tudatára ébredt a nemzet egyfelől szolgaságnak, másfelől ere- jének, jogainak, rendeltetésének, s míg az új eszméknek hatalmas, lánglelkű bajnoka Pozsony- ban, az országgyűlésen hirdeté az alkotmányos szabadság igéit, s feliratában követeli a parlamen- taris kormányrendszert, az alkotmányos reformok megvalósítását, addig, vagyis az alatt a szabadság eszméitől lelkesített ún. márciusi ifjak Pesten 12 pontban összefoglalják a nemzet kívánságait, s 1848. március 15-én közzé teszik, ugyanakkor felhangzik Petőfi ajkán a híres nemzeti dal:

*„A magyarok Istenére esküszünk! esküszünk,
Hogy rabok tovább nem leszünk!”*

Oh! bizony csodálatos, dicsőséges idő volt az! Mi késő utódok bele sem tudjuk magunkat képzelni abba az érzésbe és lelkesültségbe, mely eltöltötte a szíveket. A szabadság eszméje testet öltött, mert akkor jelent meg szabadon, cenzúra nélkül nyomtatásban a 12 pont és a nemzeti dal, mint a szabad sajtó első terméke. A lelkesültség szabaddá teszi a sajtót, mint a gondolatnak és a szellemnek eszközét, azután szabaddá teszi az államfogylyokat.

Az alkotmányozó országgyűlés a 12 pont alapján a szabadság, egyenlőség és testvériség szellemében két hét alatt megalkotta a törvé- nyeket is, hogy így a hangoztatott eszmék, mint törvények valósággá is váljanak. A nemesség önként lemondott kiváltságairól, felszabadult a jobbágy, kimondatott a közös teherviselés, leom- lottak a társadalmi válaszfalak ember és ember között – egyenlővé lett mindenki a törvény előtt, kimondatott a vallásegyenlőség, a papi tized eltö- röltetett, a sajtó szabaddá tétetett és kimondatott

az unió, vagyis Erdélynek Magyarországgal való egyesítése.

A szabadság ezen eszméjéből származott ezen törvények már 1848. április 11-én szentesítettek is.

Újjászületett a nemzet, belépett a szabad nemzetek sorába, öröm ragyogott a szemekben, az arcokban, nem volt többé úr és szolga, hanem a haza boldogságáért együtt munkálkodó magyar. Egységes lett a nemzet, s továbbfejlődésének, szellemi és anyagi haladásának fundamentuma megvettetett.

Tisztelt közgyűlés! Nemzetünk ez újjászületésének kezdetét az 1848. március 15-én történt és az ezen naphoz fűződő eseményeknek emlékeztét, vagyis a szabadságot, s a belőle folyó eszmék megvalósítását ünnepeljük a mai napon.

Hálával és tisztelettel hajlunk meg azok előtt, akik a szabadságot nem csak hirdették, hanem annak megvalósításáért küzdöttek is, hálával és kegyelettel áldozunk emléküknél. Hálával adózok ama nagyok között is legnagyobb férfiú KOSSUTH LAJOS emlékének, kit Isten igazán jó kedvből adott nemzetünknek, hálával a márciusi ifjak emlékének és mindazoknak, kik örök példát adtak arra, hogy miként kell e hazát szeretni és annak boldogságát munkálni.

Tisztelt közgyűlés! Nem szükség részletezni a szabadság napja utáni időkort, nem szükség hangoztatni, hogy a szabadság szépen virágzó és gyümölcsöző fája a mindenfelől ránk uszított és ellenünk támadott ellenségek vad dühének fagyasztó szelétől leforráztatott, minek mondanám, hogy három százados ellenségünk, midőn ezek szabadságtipró hadai által kicsavartatta kezünkből a fegyvert, vad kegyetlenséggel igyekezett vérbe fojtani a szabadságot, s vele együtt a nemzet önállóságát és függetlenségét, elismer-

jük, tudjuk ezt mindnyájan. Ne zavarja meg azért a dicsőséges szabadságharc után bekövetkezett elnyomatásnak és gyásznak felidézése mostani ünnepünket.

A szabadság eszméje a vérünkből is életre kelt, nem lehetett azt megölni, mert örök, mert isteni erő, sok könny és vér hullása után végre jött a kiegyezés. A nemzet a 48-i törvények alapjára helyezkedve, mind jobban és jobban fejti ki erőit és igyekszik megvalósítani ama 12 pontjában kifejezett kívánalmakat. Mert azok még ma sincsenek egész teljességükben megvalósítva, azóta is és ma is azokért küzd a nemzet, de küzdeni kell még többekért is, mindaddig, míg az ország teljes önállósága és függetlensége meg nem valósul.

Az alap megvan, csak építeni kell rá és ez az alap, a szabadság, egyenlőség, testvériség eszméje.

Tisztelt közgyűlés! Ama nagy napokra való emlékezés mellett ezen eszméknek megvalósítását kell nekünk, utódoknak is előmozdítani és pedig egyetértő munkálkodással.

A magyarnak régi átka az egyenetlenség, a pártoskodás. Nemzetünk története sajnos sok szomorú példát mutat erre, de parlamentünk legközelebbi története is erről tanúskodik. Tudjuk pedig, hogy a legszentebb ügyet is megsemmisíti a viszálykodás, az egyenetlenkedés. A szabadság a legszebb ügy, a nemzet legdrágább kincse, amelyet nem lehet egyszer s mindenkorra, s amiért kevésbé lehet egyetértés nélkül a tétlen tespedésbe merülve megszerezni, és ha megszerzetett, megtartani, ezért folyton küzdeni, munkálni kell. Szabadságért és annak megtartásáért küzdött a nemzet ezer esztendőn keresztül; egyetértő lelkesedéssel és odaadással vívták ki ama márciusi ifjak is a szabadságot, arra esküdtek, hogy „rabok

tovább nem leszünk”; arra kell esküdni nekünk is, ezen szellemnek kell vezetni bennünket is, olyan egyetértéssel kell munkálni is. Igen, az a márciusi ifjúság legyen követendő példa előttünk a nagy eszméknek egyetértő munkálásában. Vállal a vállhoz, kezét a kézbe véve, követnünk kell az ő példájukat tehetségünk, munkakörünk szerint, legyünk munkásai amaz eszméknek, mert csak így ünnepeljük méltólag március 15-én és ama napok dicső fiainak emlékét; de így munkáljuk egyszersmind hazánk, nemzetünk jelen boldogságát és jövő virágzását. Azon eszmék megvalósulását kell munkálni továbbá magunk művelésével.

Igen, tanulnunk, művelődnünk kell, mert tudomány és műveltség nélkül nincs, nem is lehet igazi szabadság, sem igazi egyenlőség, sem igazi testvériség. A nyugati nemzetek műveltek, és éppen azért szabadok; a keletiek műveletlenek, és éppen ezért szolgák; mert tudomány és műveltség szabadságot biztosít, a tudatlanság és műveletlenség szolgaságba hajt. De tanítanunk és művelnünk kell gyermekeinket is, hogy a szabadságot megérteni, felfogni és becsülni tudják, hogy a nemzeti önállóságnak öntudatot munkálói, s ha kell, haszonszerzői is, mint ama márciusi ifjak, lelkes harcosai legyenek. És végül híveknek kell lennünk a 48-as eszmékhez.

Fájdalom, sok példa van nemzetünk életében arra, hogy voltak, akik hűtlenek lettek a szabadsághoz, pénzért, kitüntetésért, vagy talán egy mosolyért eladták magukat, saját önző érdekeiket a nemzet java elé helyezték és hátráltatták az önállóságra jutásban. Ezekről mi forduljunk el. Előttünk magasztos cél gyanánt mindig a hazánk függetlensége, szabadsága lebegjen, ettől semmi el ne tántorítson, ezért küzdjünk, munkálkod-

junk rendületlen hűséggel és kitartással, tudván azt, hogy csak így érhetjük el a célt, azt a jobb kort, mely után buzgó imádság epedez százazrek ajakán. Ne feledjük, sőt legyünk meggyőződve arról, hogy a kitartó, tántoríthatatlan hűség a szabadsághoz előbb-utóbb győzelemre vezet nemzetünket.

Tisztelt közgyűlés! Ma óriási a verseny a nemzetek között; tétlenségbe merülve megállnunk nem szabad; haladnunk kell, különben a népek árja átzúg felettünk és elsöpör a föld színéről. Egyedül állunk a népek tengerében; most még nyugodt a tenger, csendesek a hullámok, de mélyüknek ott van a forrongás, a vihar. Nem tudjuk, mikor tör ki. Nekünk se rokonok, se barátok a nemzetek között, csak saját magunkban bízhatunk, saját erőnkre támaszkodhatunk. Szabadságszeretet, egyetértő munkálkodás, a tudomány és műveltség megszerzése, hűség a 48-as elveinkhez, ezek biztosítják nemzeti létünket, ezekre tegyünk ma azért szent fogadalmat, mert ezek teremtenek erőteljes magyar államot, mely szebb, dicsőbb lesz, mint valaha és melyen a pokol kapui sem vehetnek diadalmat.

Egyedül állunk, csak a magyarok Istene van velünk, mint volt ezer esztendőn keresztül magunkon kívül, benne bízunk azért, s hozzá zengjünk himnuszokat felbuzdult lélekkel:

*Isten, áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Bal sors, akit régen tép,
Hozz rá víg esztendődt,
Meggühödté már e nép
A multat s jövőndőt!”*